XURSHID DO‘STMUHAMMADNING “DONISHMAND SIZIF” ASARIDA SIZIF OBRAZINING BADIIY-FALSAFIY TRANSFORMATSIYASI

Gulmira Turg'unova
Namangan viloyati Chortoq tumani 31-umumta'lim maktabi

Annotatsiya.
Mazkur tezisda Xurshid Do‘stmuhammadning “Donishmand Sizif” asarida Sizif obrazining badiiy-falsafiy talqini tahlil qilinadi. Tadqiqotda qadimgi yunon mifologiyasidagi Sizif obrazi, Albert Kamyuning “Sizif haqida afsona” asaridagi ekzistensial talqin hamda Xurshid Do‘stmuhammad yaratgan badiiy obraz o‘zaro qiyoslanadi. Asosiy e’tibor Sizif obrazining an’anaviy mifologik mazmundan zamonaviy falsafiy-estetik mazmunga transformatsiyalanishiga qaratiladi. Shuningdek, asar nomidagi “donishmand” komponentining obraz semantikasini kengaytirishdagi o‘rni ochib beriladi. Tadqiqot natijasida yozuvchining Sizif timsoli orqali inson, taqdir, hayot mazmuni va ruhiy izlanish masalalarini yangicha badiiy talqin qilgani asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Xurshid Do‘stmuhammad, “Donishmand Sizif”, Sizif, mifologik obraz, transformatsiya, intertekstuallik, ekzistensializm, badiiy-falsafiy talqin.

Annotatsion
This thesis analyzes the artistic and philosophical interpretation of the character of Sisyphus in Khurshid Dostmuhammad's novel "Wise Sisyphus". The study draws a comparative analysis between the traditional image of Sisyphus in ancient Greek mythology, the existential interpretation found in Albert Camus's essay "The Myth of Sisyphus", and the unique literary character crafted by the Uzbek writer. The primary focus is placed on the transformation of the Sisyphus character from its conventional mythological framework into a modern philosophical and aesthetic context. Furthermore, the study elucidates the role of the component "wise" in expanding the semantic depth of the character. Ultimately, the research demonstrates how the author utilizes the symbol of Sisyphus to deliver a novel artistic perspective on human nature, fate, the meaning of life, and spiritual quest.
Keywords: Khurshid Dostmuhammad, "Wise Sisyphus", Sisyphus, mythological image, transformation, intertextuality, existentialism, artistic-philosophical interpretation

.

Jahon adabiyotida mifologik obrazlarning qayta talqin qilinishi badiiy tafakkurning muhim ko‘rinishlaridan biridir. Turli davr va adabiy makonlarda muayyan mifologik obrazning mazmuni o‘zgarib, yangi falsafiy, estetik va ijtimoiy ma’nolar bilan boyib boradi. Sizif obrazi ham ana shunday universal obrazlardan biri hisoblanadi. Qadimgi yunon mifologiyasida og‘ir va tuganmas mehnatga mahkum etilgan Sizif obrazi keyingi davr adabiy-falsafiy tafakkurida insonning taqdir, hayot mazmuni va mavjudlik muammolari bilan bog‘liq ramzga aylangan.

XX asr falsafiy-adabiy tafakkurida Albert Kamyuning Sizif haqidagi talqini mazkur obrazning yangi bosqichga ko‘tarilishida muhim ahamiyat kasb etdi. Kamyu Sizif taqdirini inson mavjudligining absurdligi bilan bog‘laydi. Shu tariqa mifologik qahramon oddiy afsonaviy obraz doirasidan chiqib, falsafiy-metaforik mazmun kasb etadi.

© 2026Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

Xurshid Do‘stmuhammadning “Donishmand Sizif” asarida esa ushbu obraz o‘zbek adabiy-badiiy tafakkuri doirasida yangicha talqin qilinadi. Asar nomining o‘ziyoq an’anaviy Sizif obraziga muhim semantik qo‘shimcha kiritadi: muallif uni shunchaki Sizif emas, “Donishmand Sizif” sifatida taqdim etadi.

Sizif obrazining dastlabki mazmuni qadimgi yunon mifologiyasi bilan bog‘liq. Afsonaga ko‘ra, Sizif xudolar tomonidan ulkan toshni tog‘ tepasiga olib chiqishga mahkum etiladi. Tosh cho‘qqiga yaqinlashganida yana pastga yumalaydi va bu jarayon abadiy takrorlanadi. Shu sababli Sizif obrazi uzoq vaqt davomida samarasiz va tuganmas mehnat ramzi sifatida talqin qilingan.

Biroq adabiyot tarixida mifologik obrazlar o‘zining dastlabki mazmuni bilan chegaralanib qolmaydi. Yangi davr ijodkorlari mavjud obrazga o‘zining estetik va falsafiy munosabatini yuklaydi. Natijada obrazning semantik maydoni kengayadi.

Kamyuning Sizif haqidagi talqinida asosiy masala insonning absurd mavjudlik bilan munosabatidir. Yozuvchi uchun Sizif faqat jazolangan qahramon emas, balki inson hayotining ma’nosi haqidagi falsafiy savolni ifodalovchi obrazga aylanadi. Shu jihatdan Kamyu talqini Sizif obrazining keyingi adabiy transformatsiyalari uchun muhim intertekstual manbalardan biri sifatida qaralishi mumkin.

Xurshid Do‘stmuhammadning “Donishmand Sizif” asarida esa Sizif obrazining talqinida yana bir muhim o‘zgarish kuzatiladi. Bu o‘zgarish, avvalo, “donishmand” so‘zida mujassam. “Donishmand” tushunchasi tajriba, anglash, mushohada va hayot mohiyatini idrok etish kabi ma’nolarni o‘z ichiga oladi. Shunday ekan, asar nomining o‘zidayoq Sizifning oddiy “jazoga mahkum inson” obrazidan “tajriba orqali ma’no anglovchi inson” obraziga tomon siljishi kuzatiladi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi, avvalo, Sizif obrazining mifologik → ekzistensial → zamonaviy o‘zbek adabiy-badiiy transformatsiyasi yaxlit tizim sifatida talqin qilinishida namoyon bo‘ladi.

Bunda uch bosqichni ajratish mumkin:

1. Mifologik Sizif — xudolar tomonidan jazolangan va takroriy mehnatga mahkum etilgan qahramon.

2. Kamyudagi Sizif — absurd mavjudlik qarshisida insonning hayot mazmunini izlashini ifodalovchi falsafiy obraz.

3. Xurshid Do‘stmuhammad asaridagi Sizif — mavjudlikni faqat boshdan kechiruvchi emas, balki uni anglashga intiluvchi, shu sababli “donishmand” maqomiga ko‘tarilgan badiiy-falsafiy obraz.

Shu nuqtayi nazardan “Donishmand Sizif” nomidagi “donishmand” komponenti oddiy sifatlash emas, balki obrazning yangi konseptual mazmunini belgilovchi poetik birlik sifatida qaralishi mumkin.

Bu talqin Sizif obrazining faqat “azob”, “jazo”, “takroriy mehnat” kabi an’anaviy semantik birliklar bilan chegaralanmasligini ko‘rsatadi. Obrazning mazmun doirasiga anglash, tajriba, ruhiy izlanish va hayot mohiyatini idrok etish kabi tushunchalar ham kiradi.

Asarda Sizif timsolining qayta ishlanishi shu jihatdan zamonaviy o‘zbek adabiyotining jahon mifologik-falsafiy obrazlarini milliy badiiy tafakkur asosida o‘zlashtirish jarayonini ko‘rsatadi. Demak, yozuvchi tayyor mifologik syujetni takrorlamaydi, balki uning semantik imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xurshid Do‘stmuhammadning “Donishmand Sizif” asaridagi Sizif obrazini mifologik manbadan boshlangan va turli davr adabiy-falsafiy tafakkurida o‘zgarib borgan universal obrazning zamonaviy talqini sifatida o‘rganish mumkin.

© 2026Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, Sizif obrazining mazmuni har bir yangi talqinda kengayadi. Mifologik an’anada u jazoga mahkum inson sifatida namoyon bo‘lsa, Kamyu talqinida insonning absurd mavjudlik bilan munosabatini ifodalaydi. Xurshid Do‘stmuhammad ijodida esa “donishmand” komponenti orqali obrazning anglash va mushohada qilish xususiyati alohida ta’kidlanadi.

Shunday qilib, “Donishmand Sizif”dagi Sizif obrazi o‘zbek adabiyotida mifologik obrazning ijodiy transformatsiyasini namoyon etuvchi badiiy-falsafiy hodisa sifatida baholanishi mumkin. Mazkur yondashuv asardagi Sizif obrazining intertekstual va poetik xususiyatlarini yanada chuqurroq o‘rganish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Quronov D., Mamajonov Z., Sheraliyeva M. Adabiyotshunoslik nazariyasi. – Toshkent, 2010.
2. Do'sthammad X. Donishmand Sizif. – Toshkent, 2026.
3. Asadov M. Alber Kamyu va Xurshid Do'stmuhammad prozasida absurd qahramon muammosi. "So'z san'ati so'zligi" . – 2020. – 3-jild, 2-son. – Toshkent, 2020.
4. Camus A. The Myth of Sisyphus. — London:- 2013.

© 2026Scottish International Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.